1

Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 85 | Fylke: Sör-Tröndelag

Tilleggsspørsmålnr. | Herad: Venje

Emne: Tradesjon kü og segner | Bygdelag. Hemne

Oppskr. av: G. Sommundal | Gard: Vosslia

(adresse): Vossli brevhus | G.nr. 125 Br.nr. 2

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Alt eller gamle fortellenger

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Sp1 Ja ein skulde helst drepa bere det ein
ha bruk for. Men det er eit toyeleg begrep
Skjyte paa sovende dyr, maatte ingen
gjera som vilde ha ara i behald.
Veiter ikkje noar dyret kvilde.
2 Nei straf for dikt var eg alder haurt
om. Men det var straf nok, noar ein fik
kvar mands vanakt over seg.
3 Ein profesjonell skjyttar gjek alder
paa jakt om helga, da kvilte han som
andre arbeidara. Men dette gjell slik
det var for 50-60 aar sia. No bei helga
mindre mett. (eksliment)
4 Var det mulegt skulde ein ikkje jøu
opp för dyret vart drepe.
5 Han skulde helst lur seg laa garda
soa ingen saag det. Ha alder sei det
beint fram at han skulde paa skjytte-
ri. Han Jo Skjyppkanga som dreiv som
skjyttar attaat eit lite gardsbruk,
for 160 aar og mer sia han vende heim
igjen, om han hefte nokkon noar han
var paa veg ut at marken. Seileg trit
var det aa möta kvintalk!
6 Spür aa kvoak ein mötte paa utveg
varsla ikkje godt. Likeins om ein snub

16382

la over ein kvist eller vinnfang. Da kunde ein gjerne snu.

7 Skyttaren ha rett til aa tak det han vilde ha före alle andre. Var ikkje haurt om nokkon bestemt det.

8 Alle vanlege dyr vart etne. Berre ikkje rovdyr som Gaupe Rev Varg og rovfuglar. Björnen er og rovdyr. Da ein og annan vilde ikkje smaka kjötte av han. Men i dei dagar da det var lite mat blandt fattig folk, vart nok björnkjötte ete. „Hunnslykkje" — fremste leden paa ryggen, skulde hunden ha. Serleg om han ha vore med paa jakta. Men hunden skulde ha fremste leden av huodyr og. Derfor namne „Hunnslykkje". Det er ein ellgammel regel.

9 Nei det har eg ikkje haurt.

10 Det har eg heller alder haurt.

11 Labbane fölgde vel skjinne. Da vart det laga slea fell av skjinna skulde labban följe med som eit slags pryd.

12 Det har eg alder haurt.

13 Det hende somtid at Graslossar gjek aa beitte ilag med buskapen. Men hjelpsam — nei det har eg alder haurt.

14 Ja det var med aa slaa Kol=smell som eg alt har fortalt om. Da soa laga anna leven. Da soa skrik alt ein orka. Da kasta stein mot steinan og he=legge.

15 Det har eg alder haurt.

16 Ja det var vanleg tru. Derfor gjäll det aa fara varleg fram.

17 Kan ikkje minnast aa ha haurt nokko slikt.

16382

Sp. 18 Har eg alder høirt. Men dem kjöpte nokko paa apotekt som dem kalla Djövelstrekk. Dette smurde dem paa dyra, serleg over nakken. Trudde vel det skulde hjelpe.

19 Taug vart bruka som drangel "nore" ein drog eller kjaur eit loss. Men som stengsle har eg ikkje høirt om det. All slags taug vart nok i gamle dagar laga av Teinbast. Derfor: „Basla og bundet."

20 I jula laut alle dörer i fjös og stall forsynast med tjære-krossar. Da saa skjildt ein setje ein kniv eller anna staal over kubaasen. Kross og staal Det gamle heidenske symbol, saman med det kriste-korset. Men om det var for aa verje dyra mot ravdyr i neste sommar, eller eit verje mot all slags troll og onde makter veit eg ikkje. Somme hogg og ei öks fast over fjös og stalldör.

21 Eg har høirt om at somme lot slikke böner. Men eg kan ikkje nemne verken ord fraa dem eller namn. For eg har alder høirt det.

22 Ja det og er nokko eg veit lite om. Men eg har høirt det nemd.

23 Det fantest nok, rikelig gammelt allende. Iallfall folk som trudde dem kunde det. Men eg veit ingenting om dette.

24 Dette er og berre avtakde forestillingar no. Men naar folk vart saa plaga av ravdyra, pröva dem vel all slag.

16382

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

25 Helst med aa skjöt ei Kall med börsa.

26 Ja det var likeins med aa skjyt ei Kall. Ein kunde ikkje forneme ein skjyttar verre, enn aa be han skjyt ei Kall.

27 Ja det er nemd ei god raad: Skulde renne ein levande orm gjennom gjeverlaupet. Da vart börsa like god.

28 Helst skulde knappen smeltast og saa stöypast i vanleg kuleform. Men naar det kneep kunde skjyttaren bite knappen litegran saman, saa han gjek inn i laupet. Da var han sikker paa aa „dauskjöt."

Han ~~Anders~~ Snildala var ein kjent skjyttar. Eingong han trefte ein fant paa Vikakjöla i Orkdala og kom i klammeri med han, beit han saman sölvknappen han hadde i skjorta sé og la han i börsa. Da skaut han fanten. Dette har eg visst fortalt til Norsk Etnologisk før.

29 Det var kring hundraaarsskiftet at det for ein stor slagbjörn her over Sövassdalen som er paa grensa mot Orkdalen. Han gjorde skade paa smaafe her og der. Han vart jaga av mange. Men forsvant heilt. Veit ikkje om nokkon serinar. Men Hamne med sine 8 kjerkjesokn er saa vill at det kan vera fleire sogor.

Ein og annan vargen vart og set slik for 50-60 aar sid. Men eg veit ikkje nokko visst. No har Gaupa verre veisle plaga. Det har eg fortalt om.

16382

Sp. 30. At det var nokko serleg ensig rovdije under krigen veit eg lite om. Det er elles lite truleg. For alle marker og skoghaklar var da fulle av krigsmanskap med gjevær. Gaupje er det verste ensige idag.

13 jan 61 G. Lomundal

16382

Kravsmannen kom no dit ein kvell.
„Ja no Jo lyt du betal dein gjell!"
Han og med lensmannen trua.
Han slekkte seg opp soa høg og bratt.
Pengane mine moa eg ha att,
ellersoa tek eg kua!"

Han Jo han rusla til skogs poa skyt.
Poa ryggen bar han rifla si,
slik han ha gjort soa ofto før.
Da han kom til Vellaaasknollen
sat det ein fuggel bortpoa ei toll,
som sikkert og visst var ein tør (tiur)

Han Jo han skaut oa „tøren" datt.
Men snøggt som han skaut, kom ein annan att!
Han sett seg poa sommo tolla (furutre)
Han Jo han skaut, smell etter smell!
Det tjoma i skogen og neraste fjell.
Men broat vart det stillt attom tuva.

Han slutta oa skyt. For no var det nokk!
Eein Tør ha han foat, for kvart einaste skott.
Trong ikkje for lensmannen grueva!
Han kunde ha skotte myktjy mer;
fuglar kom det fleir og fleir
som fram dei var kalla og skuva.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Han Jo Eelskaug Kleiven,

Dom bygde seg skeggir, da av Kleiven dem kom.
Det vart baade sove og arbeidsrom.
Var samanbygd med löa:
Han aatte Korkje plog tell kaarv.
Med bröjtargreve han vende lorv:
Atme vesle Kleivestua:

Han fanga fisk i elv og tjörn.
Saa skaut han Rev og saa skaut han Bjönn.
Det er ei hemme eller han sakt:
Det vart no liksom ei fjösare tid!
Kjerringa vart saa glad og blid
naar han kom heim med eit Bjørneslakt

Men ein gong vart det riktig illt!
I skogen var det svart for vilt,
baade for börsse og snarre.
Korne fraus, og mjöle braut.
Hadde ikkje saapas dem koka seg graut.
Om dem ha baade grjót og kvarre.

Korleis det no kom til aa gaa?
Ingen utveg var no aa sjaa —
Det var mesta all som vanta
Sjölve Kua i fjöse sto —
den kjere vakre Lilago —
for matskuld var ho panta.

16382

Slikt lûrskjyttri han alder soag.
Det var som han heim attme veggen loag
aa pröva rifla poa blinken.
~~Poa~~ Men no var det alt vorte seine kvell.
Poa Spik-kjylla brann det ein ljosli ell.
Han snöen av skjerme kakka —
Han var kroft og kar men likevel sel.
Kvar hjelpa kom froa det visste han vel —
Han tok toa seg hüva og takka!

Jon Lomundal

Ja dette er nokko eg har legna opp etter mannen min. Han sett no blinn og hjelpeslaus. Aa soa svio tankarne attende til den tida han sjöl gjekk med börsa. Aa til alle di gamle historier som er eldre enn han sjöl. I tankarne sett han det da saman til vers. Han er tannlaus og lesp. Aa eg höres doarleg. Men eg pröva somtid aa samle poa papere, desse fantasiefoster. All dette ber no preg av vor höge alder. Eg er snart 86. Han fylde 85 iwoar. Soa De foar tak soa, mitt poa tree" som ordlake sie. Baade med skrifta og med verseforma. Men historia er sann. Hendinga var slik. Aa mannen Jon Eldhaugkliven saag mannen min som ein gamelmann da han var liten.

Gjuri Lomundal.

13-6 61

16382